

ՏԱՍՏԱՄԵԿԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄԱՅԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմյանց խմբագրատան մէջ:
Օտարաբարակները զիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Маяк»

Խմբագրատունը բաց է առաւոտ 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լուրով:
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին Տեսութիւն: Ներքին լուրեր: ԱՊ-ՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ֆրանսիայ: Թիւրքիա: Նա-մակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր: ՀԱՌԱՅԻՒՆ-ՆԵՐԻ: ՅԱՅՏԱՐԱՐԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ: ԲԱՆԱՍԻՐԱ-ԿԱՆ: Խառնակ Մէլքութիւններ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չորեքշաբթի օր, յունիսի 2-ին, տեղի ունեցաւ ԹԻՖԼԻՍԻՍԻ, տեղական բարձր իշխանութեան ներկայութեամբ, ի Տէր Հանգուցեալ Թագաւոր Կայսր Ալեքսանդր II-ի յիշատակին հիմնովոր Որ-բանոցի բացման հանդէսը: Որբանոցը գտնվում է Կոնկիա անվան քաղաքի մասում, Կիրոնայա փո-ղոցում, Ալեքսանդրեան եկեղեցու հանդէպ: Որբա-նոցի բնակարանը շատ յարմար է և գտնվում է մի երկայրկանի տան մէջ:

Մեզ պատմում են հետեւեալ: Այսօր, յունիսի 3-ին, ժամը 3-ին քանդվեց Հաւաքարի կամուրջի մօտ գտնվող մի քարամասնարայի կտուրի լաբիրը և քանդվածի տակ մնացին երեք մարդ, երկու սպայապաններ օտերից և մի հին-հալիկանցի հայ մշակ: Օտերի գլխերը փոքր ինչ ջարդվեցան, իսկ հայ մշակը ամբողջ կէս ժամ ուշաթափված էր և խիստ չարաքանդով հազիւ կարողացան նրան ուշքի բերել: Նա այժմ շատ տկար է: Կտուրի մնացած լաբիրը էլ սպանում է ամեն բոլոր քանդվելու:

Ստացանք «Առողջապահական թերթի» № 1 ներկայ 1882 տարվայ: Այդ տետրակի մէջ իր վրա ուշադրութիւն է դարձնում խմբագրական առաջ-նորդը յոգեաւոր գերեզման ոցն և ր ժամին: Յոգեաւոր ցոյց է տալիս գերեզմանոցների վնասը երբ նրանք գտնվում են քաղաքների կենտրոնում:

Այսօրվանից «Մշակի» վերնագրի մէջ մի փոք-րիկ փոփոխութիւն ենք արել. մինչև այժմ մենք

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՍՄԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

XXII

Մէլք-Մէլքում և Մէլք-Արուր թիֆլիսում երկար չը մնացին:

Այնքան զոհողութիւններ կրկնուց յետոյ, հայ-րենիքը, ընտանիքը թշնամու ձեռքում թողնելուց յետոյ, մեծ յայտնով թիֆլիս գալուց և այնտեղ յուսահատ մնալուց յետոյ, երկու մէլքները— Մէլքում և Արուր—գարձեալ իրանց երեսները յետ-էին դարձնում Ռուսաստանից, դարձեալ մեծ անկախութիւններ ունէին նրա պաշտպանութեան վրա:

Նրանք նամակով դիմեցին գեներալ-անչէֆ Տե-կելլուն, նկարագրելով այն բոլոր դժբախտու-թիւնները, որ կրեցին իրանք, սկսեալ այն օրից, երբ գեներալ-պորուչիկ Պոտեմկինի խոտմուռնե-րից հրապարակւած, անձնատուր եղան Ռուսաստա-նին, սկսեցին պատերազմել իրարմիջեւին հետ, —նկարագրեցին այն բոլոր բարբարոսութիւննե-րը, որ կատարեց այդ խանդ:

Նրանք դարձեալ խնդրում էին Կայսրուհու պաշտպանութիւնը հետեալ պայմաններով.

1) Բարբարոսների լուծը իրանցից հեռացնելու համար, տալ իրանց իսկ ու ի իսկ օգնութիւն զօրքերով, թէև փոքր թով: Որովհետև նրանք պիտիպարտուին իրանց զօրքերի հետ, կարող կին միայն իրանց անարկու անունով ո-

համարի և ամսվայ թիւն էինք նշանակում թէ հին և թէ նոր տոմարով: Բայց օրերի անունները չէինք նշանակում վերնագրի մէջ: Շատերը մեզ խնդրել են օրերն էլ նշանակել: Եւ ահա մենք այդ խնդ-րիցը կատարում ենք, բայց այդ ևս նոր տոմարով ամսաթիւ նշանակելը անկողը ենք համարում:

Երեքշաբթի օր, յունիսի 8-ին պ. Ներսի-սեան իր վերջին ներկայացում կը տայ Արծրունու թատրոնում: Նա կրկին ցոյց կը տայ ամերիկական ամենանոր գիտեր, ինչպէս թէլեֆոն, ֆոնոգրաֆ և այլ էլեկտրական մեքենաներ, նոյնպէս կը բա-ցատրի մի քանի ձեռնածութիւններ: Յոյս ունենք որ գոնէ այս անգամ թատրոնը լի կը լինի, քանի որ պարսիկ ներկայացումները շատ ուսանելի են լինում: Մեր հասարակութիւնը շատ բան կարող է սովորել այդ տեսակ ներկայացումներից և ծա-նոթանալ քաղաքակիրթ աշխարհի ամենանոր գիտերի հետ: Թատրոնի գիտերն էլ, ինչպէս լուե-ցինք, այս անգամ շատ է ծանր են լինելու:

Պ. Վարդան Սուլթանեան խնդրում է մեզ տպել հետեալ հերքումը: Խնդրում եմ ձեր լրա-գրի մերձակայ համարներից միմեզ տեղ չնորթել այս երկտող գրութեան: «Մշակի» № 97 մէջ մի անյայտ պարոն յայտնել է որ ես, Ներսիսեան զարանոցի ռուսաց լեզուի ուսուցիչը, ստիպված եմ թողնել զպրօքը, այստեղ իբրեւ թէ տեղի ու-նեցած մի քանի խտրականների չնորթել: Այս սուտ լուրը փարատելու համար պարտք եմ համարում յայտնել հրապարակու, որ Ներսիսեան զարանոցի վարչութեան և իմ մէջ ոչինչ գծումքի չենք պա-տահած չեն, ուստի և ոչ մի խտրական չէր կարող տեղի ունենալ:

Պ. Գրիգոր Սարգսեանց խնդրում է մեզ տպել, որ ուստ է այն լուրը, իբրեւ թէ նա դիտաւորու-թիւն ունի հայոց ներկայացումներ կազմել Հաւ-լարարում: Սուտ է, նոյնպէս որ իբր թէ պ. Սա-րգսեանց հանգանակութիւն է բաց արել սպան-ված եօթ մշակների ընտանիքների օգտին:

Մեզ գրում են հետեւեալ: «Անցեալ օրը Եստրու-րի գիւղում աւազակները գիշեր ժամանակ կտրա-

չընչանցել պարսից զօրութիւնը և ջնջել Շուշլայ խանի իշխանութիւնը: Մի և նոյն ժամանակ խընդ-րում էին՝ առ իրանց մի գլխաւոր հրամանատար, որ իր արժանաւորութիւններով և յատկութիւն-ներով ընդունակ լինէր գործին:

2) Եթէ իրանք յիշեալ պաշտպանութիւնը ստա-նալ չէին կարող, խնդրում էին, որ թող տրվի իրանց տեղափոխվել Կասպից ծովի ափերի մօտ, Գլբրէնդի չըջակացում, այնտեղ նոր գաղթակա-նութիւն հիմնելու համար: Իսկ իրանց տրուելիք նոր երկրները պիտի համարվին իրանց ու պահա-կանութիւն, տալով մէլքներին և նրանց ժա-ռանգներին լիակատար ի իսկ անութիւն իրանց հպատակների վրա տրեւելու: Մի և նոյն ժամանակ Գարաբաղի մէլքների պատգամաւոր և ռուսաց զօրծակատար Ստեփան Գաւթեանը խնդրում էր Պոտեմկինից չուսալույթ օգնութիւն հասցնել մէլքներին: Նա էլ խոտա-նում էր ուղարկել Գլբրէնդի վեց զուգը զօրք, ցան-կացողներին ռուսաց հովանաւորութեան ներքոյ ընդունելու համար:

Յիշեալ գաղթակաւորութեան մասին, Ռուսաս-տանի հայոց արք-եպիսկոպոս Յովսէփը իր ըն-դարձակ տեղեկագրի մէջ, որը իշխան Գրիգորի Ալեքսանդրովիչ Պոտեմկինի միջնորդութեամբ ներ-կայացրեց Եկատերինէ II Կայսրուհուն, ի միջի այլոց գրում է հետեւեալ.

«Պետեմբերի 19-ին, 1789 ամի Գարաբաղի մէլքները, իրանց ստացած մի ի թ արական թղթի իր համար, յայտնեցին ինձ՝ հայոց արք-ե-պիսկոպոսին իրանց չնորթալութիւնը, և իմա-ցում են տալիս հետեւեալ մասին.—թէ իրանք,

տեղ էին պ. Բարայանի այդու 60 հատ պողպատու ծառեր, իսկ այսօր, յունիսի 1-ին նոյն մարդու երկու հայ հովիւներին չարապրծները մորթել են դաշտում: Զոհերից միմեզ դեռ չունէ քաջու-րաց չէ կարողանում խօսել և երկի մինչև առա-ւօտը կը մնան, իսկ միւսը արդէն աւանդել է հողին»:

Յունիսի 3-ին կէսօրից յետոյ պատահեց հե-տեալը: Ցայտի է որ քանի տարի է արդէն զի-տաւորութիւն կայ կապել Թիֆլիսի Օրթոաւալ անվան մասը Հաւաքարի հետ կամուրջով հին Կապակաւանի կամուրջի տեղ: Վերջապէս մեր ինժեներները չինեցին երկաթեայ կամուրջ, բերել տարով արտասահմանից այդ կամուրջի մասերը: Յունիսի 3-ին կամուրջը պատրաստ էր և կէսօրից յետոյ մեր գիտնական ամենայայտնի ինժեներների մեծ հանդիսով կամուրջը իր տեղը պէտք է դրվէր: Գեներալ ժամանակ գերմանացի հասարակ բանոր-ներից մէկը դիմեց ինժեներներից միմեզ, նկատե-լով որ երկաթեայ միմեզ մի սխալ կայ և կա-մուրջը կարող է ընկնել: Նրան ի հարկէ, ծաղրեցին, կամուրջը դրվեցաւ և ներկայ գտնված ինժեներները միմեանց չնորթաւորեցին կամուրջի բացումը չամ-պայն խմելով, մի քանի ծառեր ասելով և չուսով ցրվեցան: Բացումից մի ժամ ու կէսից յետոյ, մատաւորապէս 7 1/2 ժամին երեկոյեան, կամուր-ջին չըջակալ բնակիչները լսեցին մի անսովոր և աննկարագրելի ձայն: Մարդիկ դուրս թափեցան աներկից ու այգիներից: Նոր կամուրջը արդէն կա-տարեկապէս փուլ էր եկած և անհետացած էր ջրի մակերեսովի տակ: Կամուրջը արժէր 35 հա-զար ռուբլ: Մի քանի բանորներ թեթեւ կերպով վերաւորեցան:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖԻՆԱՆՍԱ

Եզրպտական հարցի վերաբերութեամբ Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի

մէլքները, տեղեկութիւն են ստացել, իբր թէ նո-րին պայծառափայլութիւնը իշխան Գրիգորի Ա-լեքսանդրովիչ Պոտեմկինը հրամայել է գեներալ Պետր Սերաբուլիչ Տեկելլուն, որ մէլքներին կան-չէ Ռուսաստան, և թէ յիշեալ գեներալ Տեկելլու-կողմից այդ գործի մասին իրանց ոչինչ հաղորդ-ված չէ: Այդ պատճառով ինձանից (արք-եպիսկո-պոսից) յատկապէս խնդրում են, որ նրանց ճիշդ տեղեկութիւն տամ: Մէլքները յայտնում են ինձ իրանց մէջ վճած բոլոր պայմանները իրանց պահանջների վերաբերութեամբ, և խնդրում են, որ նրանց խնայողութեամբ նրանց պայծառափայլու-թեան բարի կարգադրութեան մասին:

«Յիշելով այն խնդրեցները, որ իրանց նախնի-քը մատուցել են Պետրոս մեծին, և հիմնվելով կայսրի ողորմածութեան վրա, որ նա ցոյց էր տուել նոյն խնդրեցների առիթով.—մէլքները այժմ նոյնպէս խնդրում են, որ իրանց թոյլ տրե-վի զաղթել Գլբրէնդի կողմերը, և այդ երկրները վաղեմեցիկ նրանց անունով որպէս մշտա-կան ժառանգութիւն: Իսկ եթէ հարկ կը համարվի նրանց զաղթել Ռուսաստան, խնդրում են Վրաստանում գտնված ռուսաց զօրքից օգ-նութիւն, որպէս զի իրանց ժողովրդի հետ միա-պիսկ կարողանան անվտանգ կերպով հեռանալ Գարաբաղի իշխանութիւնից: Մի և նոյն ժամանակ յայտնում են, որ իրանց ամբողջ հասարակու-թիւնը, այդ երկու առաջարկութեան մէջ, համա-ձայնվելով մէլքների հետ, խնդրում են, որ նրանց տեղեկութիւն տան, թէ արդե՞ք որ տեղ, որ երկ-րում նրանց հողեր կը տան,—եթէ Ռուսաստա-նում, ուրեմն ինչ պայմաններով: Մէլքները պա-

մէջ եղած վիճարանութիւնների ամբողջ հաշիւը այն տպաւորութիւնը չէ գործում, ինչ որ «Հալախ» ընկերութեան հաղորդած հեռագիրը այդ վիճարանութիւնների մա-սին, գրում է «Голос»: Համարիւ է այդ օրը արտաքին գործերի մինիստր Ֆրէյսինէ գործնականապէս յաղթեց Գամբետային, որ պախարակում էր այժմեան մինիստրու-թեան եզրպտական քաղաքականութիւնը, բայց այդ յաղթութիւնը այնպէս էր պայ-մանաւորված, որ նա իսկապէս Ֆրէյսինէի մինիստրութեան համար բարոյական պար-տութիւն էր:

Հենց վիճարանութիւնների սկզբից Ֆրէյ-սինէ չափազանց զայրացած էր, և զրա պատ-ճառը վերաբերում էր Գամբետային և նրա բարեկամների ներկայութեանը պատգամա-ւորների ժողովի մէջ: Թէպէտ մինիստրու-թեանը յանդիմանում էին բռնապարտանե-ները և պահանջողականները, բայց արտա-քին գործերի մինիստրը իսկոյն սկսեց ակնար-կութիւններ անել «պատահանների քաղա-քականութեան» մասին (այդպէս անուա-նում են Գամբետային քաղաքականութիւնը նրա թշնամիները) և, հետզհետէ տաքա-նալով, յայտնեց, որ Ֆրանսիան ոչ մի դէպքում չէ զինաւորված միջամտութիւն չի գործի եզրպտական գործերին և կը հա-մաձայնի եւրոպական կոնֆերանցիայի վճիռ-ների հետ, ինչ տեսակ էլ նրանք լինեն: Գամբետային եւսանդով բողոքեց այդպիսի չափից դուրս խաղաղասիրական յայտնութեան դէմ և բացականչեց. «Ի՞նչ իրաւունք չունէք Ֆրանսիայի անունով այդ-պիսի յայտնութիւններ անել»:

Այդ բացականչութիւնը ծափահարու-թիւններով ծածկվեցաւ, որ աւելի էլ շփո-թեցրեց Ֆրէյսինէին: Նա սկսեց արդարանալ,

հանջում են, որ բարեհաճին վերահաստատելու իրանց ունեցած վաղ և մի արտօնութիւն-ն երբ, որ ամենահին ժամանակներից վայելում էին իրանք, և որը մինչև անգամ իրանց թշնամի-ները չեն կամեցել խափանել: Այսինքն, որ նրանք իրաւունք ունենան տրեւելու իրանց հպատակների վրա, և իրանց յաջորդները նոյնպէս իրաւունք ունենան ժառանգելու: Տօր իշխանութիւնը: Նոյն պէս և այն երկրները, որ կը տրվին նրանց բնակչութեան համար, կարողանան սեպակաւանա-նել իրանց մի և նոյն իրաւունքներով:

«Յիշեալ երկու մէլքները, Մէլքում և Արուր, իրանց խնդրեցները մատուցանելուց յետոյ, հաւա-տացում են, որ մնացեալ երեք մէլքներն են, որ մնացել են Գարաբաղում, համաձայն են իրանց հետ: Այդ բոլորը հաղորդելով ի դիտութիւն ձեռք պայծառափայլութեան (Պոտեմկինի) Նորին Կայ-սերական Մեծութեանը ղեկուցանելու համար, յատկապէս և ամենախոնարհաբար խնդրում եմ, որ չնորթվի նրանց բարձրագոյն ողորմած հովա-նաւորութիւն, որով նշանաւոր օգուտ կը լինի Ռուսաստանին: Իսկ ինձ պէտք է հրահանգ տալ, թէ ինչ կարող եմ յայտնել նրանց: Որովհետև ես առանց առանձին թոյլտուութեան, առանց բար-բաղայն բարեհաճութեան կամ ձեր պայծառա-փայլութեանց տեղեկութիւն ստանալու, նրանց պատասխանել կարող չեմ: Իսկ յիշեալ երկու մէ-լքներին, Մէլքում և Արուր, նամակների իսկա-կանը, իրանց թաղմանութեան հետ, ուղարկում եմ այդ թղթով»:

Թէ ինչ պատասխան ստացան մէլքները, մեզ յայտնի չէ, միայն այդքանը յայտնի է, որ ռուս-

